

ALMA OMANOVIĆ-VELADŽIĆ
(Sarajevo)

HASEĆIJA MEHMED MEMIŠ-AGA MAČKOVIĆ I SARAJEVSKA SVAKODNEVNICA

Ključne riječi: kulturna historija, Sarajevo, vojska, XIX stoljeće

Na osnovu brojnih dokumenata i bilježaka iz rukopisnih hronika i historija XVIII i XIX stoljeća moguće je pratiti historijat brojnih uglednih muslimanskih porodica, kao i njihovih članova, koje su imale značajnu ulogu za razvoj Sarajeva. Većina ih je bila porijeklom iz Sarajeva ili iz nekih drugih bosansko-hercegovačkih gradova, dok su se neke doselile iz drugih krajeva Osmanskog carstva. Članovi ovih porodica uglavnom su bili društveno i politički angažovani, obavljajući nerijetko veoma visoke funkcije u Bosanskom ejaletu. Znatan dio svoga imetka oni su uvakufjavali za opće dobro u različite svrhe i na taj način doprinosili razvoju grada. Među sarajevskim vakifima nailazimo i na one koji su svoj imetak stekli kao pripadnici određenih odreda osmanske vojske i posebno se isticali svojom hrabrošću u odbrani granica Bosanskog ejaleta, odnosno Osmanskog carstva.

Što se tiče vojne organizacije u Bosni može se reći da su u njoj bila zastupljena tri roda vojske: spahije, janjičari i tvrđavske posade. Ovakva vojna organizacija je važila u Bosni krajem XVIII i početkom XIX stoljeća, odnosno do ukidanja janjičara 1827. godine.¹

Jedan od vakifa koji je bio pripadnik vojnih struktura je Sarajlija hasećija² Mehmed Memiš-aga – predvodnik bosanske vojske u mnogim

¹ Vidi opširnije u: Ahmed S. Aličić, *Uređenje Bosanskog ejaleta od 1789. do 1878. godine*, Posebna izdanja XI, OIS, Sarajevo 1983., str. 144. (dalje: Ahmed S. Aličić, *Uređenje Bosanskog ejaleta...*).

² *Hasećija* – pripadnik odabranog odreda osmanske vojske u dvorskoj službi u starijem periodu Osmanske carevine; imali su pravo na titulu age.

ratovima za odbranu Bosne. O njegovoj biografiji i učešću u brojnim borbama postoji znatan broj podataka u rukopisnim djelima *Târih-i Enverî* sarajevskog hroničara Muhameda Enverija Kadića, *Târih-i Bosna* sarajevskog hroničara Saliha Hadžihusejnovića Muvekkita i *Mecmû'a-i Bašeski* sarajevskog ljetopisca XVIII stoljeća Mula Mustafe Šefki Bašeskije.³

Mehmed Memiš-aga Hirri⁴-zade (Mačković), sin Abdullaha zvanog Pašo i Merjeme, kćerke Nuh-bega iz sela Butmir⁵, bio je ugledan Sarajlija koji se posebno istakao svojom hrabrošću u brojnim vojnim pohodima. Rođen je u Haseći hatun mahali⁶ u Sarajevu. Bio je oženjen Aminom, kćerkom hadži Muharem-ogli (Hadžimuharemović).⁷

Spomenutog Pašu, oca Memiš-age, nalazimo i u Bašeskijinom *Ljetopisu* među popisanih osam hadžija, koji su 14. džumadel-ahira 1184. h.g. (6. X 1770) iz Sarajeva otišli u časnu Mekku. Bašeskija bilježi: “mladi Avdija Mačković (Mačko-ogli), zvani Pašo.”⁸

Kada je umro spomenuti hadži Pašo Mačković, sin hadži Ahmeda, stanovnik Haseći hatun mahale u Sarajevu, njegovo nasljedstvo je pripalo njegovoj supruzi Merjem, kćeri Nuh-bega, starijem sinu

³ TE = *Târih-i Enverî*, GHB R-7316-7319; Orijentalni institut (OIS), R-29/16-19 (stara signatura br. 4702/16-19); Salih Sidki Hadžihuseinović Muvekkit, *Povijest Bosne*, 1-2, prev. Abdulah Polimac et al., El-Kalem, Sarajevo 1999. (dalje: Muvekkit, *Povijest Bosne*); Mula Mustafa Ševki Bašeskija, *Ljetopis (1746-1804)*, prevod s turskog, uvod i komentar Mehmed Mujezinović, 3. izd., Sarajevo-Publishing, Sarajevo, 1997. (dalje: Bašeskija, *Ljetopis...*).

⁴ *Hirr* (ar.) = mačak.

⁵ Bračni ugovor između njih je sklopljen u Sarajevskom šerijatskom sudu 6. safera 1198. h.g. (4. I 1783). Mladoženjin zastupnik je bio Mustafa, sin hadži Ahmeda iz Kebkebirove mahale, a mladin Turhan-beg, sin Sulejman-paše iz Iskender-pašine mahale, uz svjedočenje Ahmed-bega, sina Fejzullah-bega iz Čoban Hasanove mahale i Ivaza, sina Abdullaha iz sela Butmir. Mehr-i muedžel: 19.000 akči. TE:XI:213. Prijepis iz Sidžila sarajevskog kadije br. 23, str. 156. (dalje: Prijepis iz SSK).

⁶ Mahala Haseći hatun je poznata po imenu *Za banjom* ili *Iza banje sokak*. Alija Bejtić, *Ulice i trgovi Sarajeva*, Muzej Grada Sarajeva, Sarajevo 1973., str. 415.

⁷ Bračni ugovor između njih je sklopljen u Sarajevskom šerijatskom sudu 15. muharrema 1230. h.g. (29. XII 1814). Mladoženja je došao lično, dok je mladin zastupnik bio mula Derviš Čejvan-zade (Čejvan / Čejvanović), sin hadži Osmana iz mahale Kadi Bali-efendije. Njegovo punomoćstvo je utvrđeno svjedočenjem mula Mehmeda i mula Mustafe, sinova spomenutog mula Derviša iz spomenute mahale. Mehr-i muedžel: 36.000 akči. Iznad bilješke vjenčanja spomenutog Memiš-age Hirri-zade (Mačković), Muhamed Enveri Kadić je uz svoj potpis dopisao: “Od Kasum-age, sina ovog Memiš-age, potiče porijeklo porodice Kasumagić”. Zabilježeno 1294. h.g. (1877). TE:XVIII:335. GHB, Prijepis iz SSK br. 55, str. 354.

⁸ Bašeskija, *Ljetopis...*, str. 99.

“bolesnom”⁹ Memiš mula Mehmedu i mlađim kćerima Amini, Umihani i Atiji. U bilješci također stoji: *Dok ne ozdravi spomenuti bolesnik, od strane suda i sudskog dokumenta, za upravljače nasljedstvom i za njegovo čuvanje, postavljena je za izvršioca oporuke njegova nana Safija, kćerka Sulejman-paše Hrasnice. Datum ostavinske rasprave je 22. zul-hidždžeta 1209. h.g. (11. VII 1795). Umrli beg bio je imućan.*¹⁰

Njegovu smrt bilježi također i Bašeskija: “Mačković (Mačko-ogli), čovjek u godinama, ali crne brade; zvali su ga hadži Pašo. Imao je sina velikog delikanliju¹¹, koji mu je, po Božijoj odredbi, poludio. Na ovom svijetu nije nikom sve poravno!”¹²

Krajem XVIII i početkom XIX stoljeća, u periodu u kojem je živio spomenuti Memiš-aga zabilježeno je dosta zločina, buna kao i razaranja brojnih gradova. Odredi bosanske vojske su učestvovali u osmanskim vojnim operacijama protiv ustanika, koji su od početka izražavali teritorijalne pretenzije prema Bosni.¹³

Događaje iz ovog perioda bilježi i Muvekkit u svojoj *Povijesti*, koje će i Kadić preuzeti u svoju *Hroniku*. Stoga ćemo neke od njih ovdje izdvojiti, čiji je sudionik bio i sam Memiš-aga Mačković. Godine 1805. srpska raja je napala na tvrđavu Užice opkolivši muslimansko stanovništvo. Tim povodom “na brzinu je ustrojeno i opremljeno pet stotina nefera iz grada Sarajeva pod bajracima, po pedeset nefera pod svakim, da bi se priteklo u pomoć opkoljenim muslimanima i pomoglo da se oslobode od njihove zavojevačke ruke. A njihove su age bili: Mehmed-aga Užičanin, Salih-aga Lepir, Mehmed-aga Bakrdži, Mehmed-aga Koldžo, hadži Derviš-aga Kasabaš, Mehmed-aga Goro, Fejz-aga Vlahinić,

⁹ Korišten je izraz “medžnun” što bi moglo značiti da je spomenuti bio privremeno obolio, zbog korijena riječi pretpostavljam da je riječ o opsjednutosti džinima, i da je izliječen, jer se kasnije na više mjesta spominje kao zapovjednik bosanske vojske u brojnim vojnim pohodima. O duševnim oboljenjima, njihovoj učestalosti i liječenju u osmanskom periodu nema dovoljno podataka. Teži su se bolesnici slali u bolnice u Jedrene ili u Carigrad sve do otvaranja azila za duševne bolesnike u Hadži Sinanovoj tekiji u XVIII stoljeću. U zgradi (sjeverni dio) nalaze se mejdan-odaja i kahve-odžak do kojeg se nastavlja simahana, i prostorija za liječenje bolesnika (južni dio), koju spominje hroničar Bašeskija u XVIII vijeku. Izet Mašić, *Korijeni medicine i zdravstva u Bosni i Hercegovini*, Avicena, Sarajevo, 2004., str. 67.

¹⁰ TE:XIV:224. GHB, Prijepis iz SSK br. 35, 148.

¹¹ *Delikanlija*, tur., mladić u jeku mladosti i punoj snazi.

¹² Bašeskija, *Ljetopis...*, str. 324. Ispod ove bilješke stoji podatak da je spomenuti Hadži Abdullah sin hadži-Ahmedov iz Haseći hatun mahale, imao više nekretnina i da mu je imovina upisana u sidžil br. XXXV, str. 148 na dan 22. zulhidždžeta 1209 (10. VII 1795).

¹³ Mustafa Imamović, *Historija Bošnjaka*, Bošnjačka zajednica kulture Preporod, Sarajevo, 1997., str. 328.

Abdu-aga Kasabaš, hadži Ibrahim-aga Keško, Mustafa-aga Krkbeš, a nad sve njih postavljen je za glavnog zapovjednika hasećija carskih janjičara Memiš-aga. Sud je dao prijedlog vali-paši s molbom da se Memiš-agi izda bujuruldija sa najvišeg mjesta ejaleta da on, prema ukazanoj potrebi, zatraži da se iz obližnjih kadiluka, gdje god je to moguće, uzme vojske koliko treba i da se uputi tamo gdje je potrebno. Od suda je izdat poseban ilam vali-paši, koji mu je dostavljen po nekim ljudima.”¹⁴

Tim povodom, bosanski valija Mustafa-paša Ismailpašić je izdao bujuruldiju 7. džumade-l-ula 1220. h.g. (3. VIII 1805), u kojoj između ostalog stoji da se “imenuje Memiš-aga za zapovjednika nad pet stotina nefera koji su mobilizirani iz Sarajeva, prema izdatim bujuruldijama da se oslobodi stanovništvo Užica ispod osvajačke šake, uz obrazloženje da je potrebno pomoći tim muslimanima slanjem vojske iz Bosne, jer su odmetnici iz Srbije prevršili svaku mjeru i napadaju na Užice i njegovu okolicu, tamošnje muslimane uništavaju, udaraju im na obraz, živote i imovinu”.¹⁵

Iz perioda vladavine bosanskog valije Ali-paše Derendelije¹⁶ također ćemo izdvojiti jedan događaj čiji je sudionik bio spomenuti Mačković.

Visokim carskim fermanom spomenutom bosanskom valiji Ali-paši, izdatim početkom džumade-l-ula 1228. h.g. (2. – 11. V 1813) bilo je naređeno “da i on iz Bosne digne i opremi dosta vojske, pa da je pošalje na navedene odmetnike. Spomenuti valija je, izvršavajući visoki carski ferman, koji je sadržavao stroga upozorenja da se i iz Bosanskog ejaleta popiše i digne potrebna vojska, koja će se, prema fermanu, i uputiti, radi dogovora je, u tom smislu, pozvao u Travnik sve odgovorne ljude. Prilikom savjetovanja donesena je “odluka da se od svih zaima i timarnika, iz sva četiri sandžaka Bosanskog ejaleta i iz svih kadilukâ Hercegovine, Krajine, Posavine, Banja Luke, Travnika, Sarajeva, Zvornika, sve do Novog Pazara, od svih koji su sposobni da se bore, od najvećih do najnižih, bogatih i siromašnih, digne na ratni pohod više od šezdeset hiljada vojnika.” Tim povodom je vali-paša sredinom džumade-l-ula 1228. h.g. (12. – 21. V 1813) razaslao svoje pismene bujuruldije

¹⁴ Muvekkit, *Povijest Bosne*, 2, str. 754.

¹⁵ *Isto*.

¹⁶ Značajan datum u historiji Bosne XIX stoljeća obilježava dolazak Ali-paše Derendelije (4 – 13. III 1813), nasljednika Ibrahim-pašinog, na mjesto vezira. Ovaj “bivši razbojnik” došao je u Bosnu s jasnom, određenom i odlučnom namjerom ne samo da uguši ustanak nego i da ukroti “buntovnu i bezočnu ćud Bosanaca”, da suzi i umanjí vjekovne povlastice i feudalna prava bosanskih begova, na čiji otpor su veziri uvijek nailazili. Vedad Biščević, *Bosanski namjesnici osmanskog doba (1463 – 1878)*, Connectum, Sarajevo, 2006., str. 328.

svim kadijama i naibima kadilukâ kojima, je iznoseći spomenute odluke, strogo naredio da se odmah vojska popiše, opremi i pošalje u bosansku ordiju do konca mjeseca džumadel-ahira 1228. h.g. (V 1813). Kao što je naređeno, podignuta je vojska po svim kadilucima sa potrebnim živežnim namirnicama, pa je odred za odredom stizao na Orlovo polje, u Zvorničkom kadiluku.

Ovog puta je u gradu Sarajevu ponovo razvijeno osamnaest bajraka serdengečtija-aga, a pod svakim bajrakom bilo je stotinu i dvadeset ljudi, pa su se pod komandom Memiš-age Mačkovića i oni priključili navedenoj vojsci.¹⁷

Važno pitanje, koje je Ali-paši valjalo riješiti, prije negoli će se s vojskom zaputiti na bojište, bilo je pitanje njene opskrbe hranom. Kada bi se dizala bosanska vojska, kupila bi se po kotarima tzv. *sali-jana*, tj. na pojedine općine odredilo bi se koliko će koja doprinijeti žita, brašna, mesa, masla itd., a to bi se sve prikupilo u hambarima i pripremalo za vojsku. U gradovima, osobito u Jajcu i Sarajevu, mljelo bi se žito i od njega pekao dvopek (peksimet) te bi se na tovarima vodio za njom.¹⁸

Zanimljivo je spomenuti da je glavna taktika koju su Bošnjaci primjenjivali u ratovanjima bio *juriš*. Kada su 1813. krenuli na Srbiju, francuski konzul David je pitao jednog starog Sarajliju, iskusnog vojnika, kako će Bošnjaci zauzeti Beograd kad nemaju veliku ratnu tehniku, ovaj je odgovorio: “Vojske poletiti će na juriš, natrpati će jarke lješinama, na bedem se uspeti ljestvama, a kad se popnu sve će drugo obaviti strava u neprijatelja.”¹⁹

Memiš-agu Mačkovića spominje i narodna pjesma koju je zabilježila prva poznata bošnjačka pjesnikinja Umihana Čuvidina²⁰, koja je spjevala pjesmu – epos od 79 stihova u osmercu i desetercu, “*Sarajlije idu na vojsku protiv Srbije*”²¹. Iz pjesme se vidi da je sarajevske janji-

¹⁷ Muvekkit, *Povijest Bosne*, 2, 808.

¹⁸ Ćiro Truhelka, “Bošnjaci i prvi srpski ustanak”, *Glasnik Zemaljskog muzeja u BiH*, godina XXIX./1917, Sarajevo, 1918., str. 287. (dalje: Ć. Truhelka, “Bošnjaci...”).

¹⁹ Ć. Truhelka, “Bošnjaci...”, 289.

²⁰ Umihana Čuvidina je rođena krajem XVIII stoljeća (oko 1795-1870), na Hridu, u jednoj od poznatih sarajevskih mahala. Vidi opširnije: Lamiya Hadžiosmanović, “Umihana Čuvidina – prva bosanska pjesnikinja muslimanka”, *GVIŠ* XXXIV, br. 11-12, Sarajevo 1971., str. 655-657.

²¹ Sheich Sejfudin ef. Kemura und Dr Vladimir Ćorović, *Serbokroatische Dichtungen Bosnischir Moslims aus dem XVII., XVIII. und XIX. Jahrhundert*, Zur Kunde der Balkanhalbinsel, II, Quellen und Forschungen; Herausgegeben von Dr Carl Patsch – Leiter des Bosn.-herc. Instituts für Balkanforschung in Sarajevo, Heft 2, Sarajevo, 1912., str. 52-54.

čare predvodio Sarajlija Memiš-aga, a navode se poimenično i Sarajlija bajraktar Mujo Čamdžija,²² Pinjo i Ahmed bajraktar.

U ovoj pjesmi opširno je opisan put bosanske vojske do Loznice, gdje su navedena sva mjesta kroz koja je vojska prošla i gdje je sve zanoćila (Sarajevo, Glasinac, Sokolac, Kasaba, Zvornik, Loznica). U pjesmi nema centralne ličnosti, već se pojavljuje veliki broj lica, janjičara poimenice i djevojaka. Na samom početku pjesme dat je opis janjičarske odjeće:

*Kad to čuli mladi jeničari:
Zlatne poše²³ razmotaše,
Čiverice²⁴ obukoše;
Al-binjiše²⁵ poskidaše,
Zagarije²⁶ obukoše;
Aga-šalvar²⁷ iskidaše,
Gazalice obukoše;
Kajsarrije²⁸ iskidaše,
Kaišrije²⁹ pritegoše.*

Bošnjački janjičari su od početka služili u formacijama koje su čuvale najugroženije granice Carstva jer je Bosna u Osmanskom carstvu imala status najvažnije pogranične pokrajine u odnosu na evropske zemlje s kojima je Turska bila stalno u neprijateljstvu i ratu. Važno je napomenuti da su janjičarski korpus u Bosni u cijelosti sačinjavali domaći ljudi, kao i to da je to bila najbrojnija i najubojitija vojna sila koju je Bosna imala, a zapovjednik svih bosanskih janjičara bio je sarajevski aga (baša).³⁰

Ono što se vidi iz pjesme i što treba istaći je to da se javlja protest protiv rata, što je ovdje učinjeno u vidu molbe koju upućuju djevojke veziru Ali-paši, na šta im on odgovara:

*Bogom kćerke Sarajke djevojke,
Iskupte se na Ravne Bakije
I uzmite turski abdest na se*

²² U literaturi stoji da je Mujo Čamdžija bio Umihanin zaručnik *koji je 1813. g. za srpskog ustanka poginuo pod Loznicom.*

²³ *Poša* – vrsta stare vojničke kape u janjičara, slična turbanu ili saruku.

²⁴ *Čiverica* – vrsta kape.

²⁵ *Binjiš* – široki ogrtač od čohe (ponajviše crvene) sa dugačkim rukavima. Ogrtanje svećanim binjišem smatralo se jednom vrstom odlikovanja.

²⁶ *Zagarija* – gunj izrađen od smeđeg sukna, postavljen jagnjećom kožom. Dobio ime po bugarskom gradu Zagori.

²⁷ *Šalvare* – široke hlače.

²⁸ *Kajsarrije* – cipele od kajsara, tj. od crvene kozje kože.

²⁹ *Kaišrije* – vrsta opanaka; opanci s kaiševima.

³⁰ Vidi: Ahmed S. Aličić, *Uređenje Bosanskog ejaleta...*, 145-146.

*Dovu činte od Boga išćite,
Da ja uzmem Stojna Biograda,
I Semendru niže Biograda,
Pustiću vam sve vaše ašike.*

U pjesmi preovladava optimističan ton, nema nekih jakih lirskih izljeva. Nakon izvojevanе pobjede, većina momaka se vraća svome domu, zavičaju i odabranicama svoga srca.

Pad Zasavice i Loznice Bosancima je otvorio put prema Beogradu. Prvo je zauzet Šabac i redom druga mjesta, a onda je 5. oktobra 1813. godine bosanska vojska pobjedosno ušla u Beograd. Kad je u Istanbul stigla ta radosna vijest, oduševljenje je bilo toliko da su nad Bosforom gruhali topovi tri dana, čime se pozdravljao uspjeh i junaštvo bosanske vojske. I vezirski Travnik, Sarajevo i drugi bosanski gradovi slavili su zauzeće Beograda. Čitavo Carstvo je govorilo o pobjedama i divilo se njihovom junaštvu.³¹

*I ne progje ni petnaest dana
Paša uze Stojna Biograda
I Semendru niže Biograda.
Vratiše se mladi jeničari,
Svome domu, svome zavičaju.*

Napisan je i tarih u povodu zauzeća Loznice 1228. h.g. (1813/14), a spjevao ga je Muhibbi-efendija, zvornički muftija.³²

Za ove i ovolike uspjehe Bosanaca i njihovo neviđeno junaštvo saznalo je cijelo Carstvo. Sultan je 3. januara 1814. godine poslao ferman u Bosnu u kojem najljepšim riječima hvali junaštvo Bosanaca, nabraja njihove podvige, zauzeće Beograda i drugo što su učinili u Srbiji. Njihov vojskovođa Ali-paša Derendelija je od sultana dobio posebno priznanje. Poslao mu je poklon koji se sastojao od krasnog binjiša i skupocjenog noža sa drškom od alema koji je do tada on nosio o pasu, i turban. Slijedeće godine, posebnim sultanovim hatišerifom dodijeljena mu je i počasna titula *gazije*.³³

Kao što smo na početku rekli, mnoge vojskovođe i pripadnici različitih vojnih odreda istakli su se ne samo kao dobri ratnici, već i kao znameniti vakifi, koji su svoju imovinu uvakufjavali u različite svrhe ili su dali nešto sagraditi. Time su doprinosili razvoju i obnovi brojnih bosanskohercegovačkih gradova, posebno Sarajeva nastradalog od brojnih vojnih akcija kao i raznih elementarnih nepogoda.

³¹ Ć. Truhelka, "Bošnjaci...", 293.

³² TE:XVIII:152. Prijevod ovog tariha se nalazi u: Muvekkit, *Povijest Bosne*, 2, 810.

³³ Ć. Truhelka, "Bošnjaci...", 293.

Među njih, svakako treba uvrstiti i Mehmeda Memiš-agu Mačkovića, čiju smo bilješku o uvakufljenju, kao i njegovu ličnu vakufnamu, pronašli u Kadićevoj *Hronici*, a koje su prepisane iz dva sidžila pohranjena u Gazi Husrev-begovoj biblioteci (br. 53. i 55.):

a) bilješka o uvakufljenju

Dana 11. rebiul-ahira 1228. h.g. (14. IV 1813), Sarajlija Mehmed Memiš-aga Hirri-zade (Mačković), sin hadži Paše iz Haseći hatun mahale, za imama i mujezina Haseći hatun džamije, za muallima sibjan mekteba u Kebkebirovoj mahali i njegovu popravku uvakufio je jedan dućan u Malom Bezistanu (Kučuk Bezistan) koji graniči sa jedne strane kapijom Bezistana, s druge i treće sa zidom Bezistana i sa četvrte strane dućanom spomenutog Memiš-age. Za plac na kojem se nalazi ovo dobro plaćat će se 2.470 akči mukate Mehmed-begovom vakufu.³⁴

b) vakuf Mehmed Memiš-age Hirri-zade (Mačković) iz Haseći hatun mahale u Sarajevu³⁵:

Dana 11. rebiul-ahira 1230. h.g. (24. III 1815), spomenuti je u korist mekteba³⁶ koji je podigao u Haseći hatun mahali i u korist mekteba u Kebkebirovoj mahali uvakufio: dva dućana u Bezistanu u čaršiji Pazar-bula i plodnu bašču u Uskudari Ahmed čelebijinoj mahali u spomenutom gradu. Oni graniče s jedne strane baščom mula Ibrahima Musa kadi-ogli (Musakadić), s druge baščom Mustafa-baše Deli-ogli (Delić); s treće opet baščama dvojice spomenutih mula Ibrahima i Mustafa-baše i sa četvrte strane javnim putem.

Za parcelu na kojoj se nalaze dva dućana plaćat će se godišnje određena mukata Gazi Isa-begovom vakufu.

Prihodi će se koristiti za održavanje dućana i bašče, za platu muteveliji, za platu muallimu sibjan mekteba u Haseći hatun mahali, za platu muallimu sibjan mekteba u Kebkebirovoj mahali i za njegovu adaptaciju kao i popravak ograde muslimanskog mezarja u spomenutoj mahali.

Mutevelija ovog vakufa je bio Mehmed Šakir-efendija, sin Mehmeda Muid-efendije iz Ivlakovali Hadži Mehmedove mahale u Sarajevu.

³⁴ TE:XVIII:101. GHB, Prijepis iz SSK br. 53, str. 70.

³⁵ TE:XVIII:336-338. GHB, Prijepis iz SSK br. 55, str. 170-171. Prijevod vakufname u: Sejfidin Kemura, *Sarajevske džamije i druge javne zgrade*, II dio, str. 357-358.

³⁶ Riječ je o muškom mektebu koji je izgorio u velikom požaru 19. šabana 1296. h.g. (8. VIII 1879). Vidi: Hajrudin Čurić, *Muslimansko školstvo u Bosni i Hercegovini do 1918. godine*, "Veselin Masleša", Sarajevo, 1983., str. 56.

Ovaj čin uvakufjavanja je ovjeren od strane hadži Abdulfettaha, sarajevskog kadije, a među svjedocima su bili: učeni hadži Abdullah-efendija Pandža-zade (Pandža / Pandžić); Hasan-efendija Neretvali, muallim-i sibjan; Salih-efendija, sin hadži Džafera; Mehmed-aga Tulo-zade (Tulić); Sulejman-aga Mašo-zade (Mašić); Abdullah-aga Kasabaš-ogli (Kasabaš); pekar Abdullah-aga; Ibrahim-aga Adžem-ogli (Adžemović); hadži Mustafa-aga Kustura; Fejzullah-aga Vlahinić; sarač hadži Osman-alemdar; čizmedžija Nurullah-alemdar; Hasan-aga Pračo; hadži Ibrahim Sudžuka; mula Abdullah Krpo-zade (Krho / Krpić); arakijadžija³⁷ mula Hasan; travar Alija-alemdar; mula Mustafa, pisar odžaka; trgovac mula Husejn; sarač hadži Salih Saka / Šaka; mula Ibrahim Mlačo-ogli (Mlačo); jemiščija³⁸ Mustafa-baša; mula Ibrahim Sohta (Softa / Softić); sarač Osman-baša Kul-ogli (Kulović); mula Ibrahim Hasanaga-zade (Hasanagić); halač Husejn-baša i hadži Ahmed, sin Mustafe iz kadiluka Foča.

Ime Memiš-age u Kadićevoj *Hronici* spominje se i među svjedocima na vjenčanjima, kao i u ulozi svjedoka u vakufnamama što pokazuje da se spomenuti kretao u visokim društvenim krugovima čiji su članovi bili posebno utjecajne ličnosti u Sarajevu. Među njima je bilo zaima, serdengečtija koji su pripadali vojnoj aristokratiji, zatim uleme (mula, kadija) itd.

Ovdje ćemo navesti samo neke primjere: u svojstvu mladoženjinog zastupnika na vjenčanju *Fejzullaha, zaima, sina Ahmed-bega iz Čoban Hasanove mahale i Alije hatun, kćeri kadije Mustafa-efendije, sina Ali-efendije iz Buzadži hadži Hasanove mahale*,³⁹ zatim, hasećija Memiš-aga, sa titulom vojnog age (ordu agasi) javlja se u ulozi svjedoka na vjenčanju *mula Mehmeda, sina Salih-age Tulo-zade [Tulić], serdengečtije iz Bakrbabine mahale i Fatime, kćeri Abdullah-age hadži Murat-zade [Hadžimuratović], glavnog serdengečtije iz Džami-i atik mahale*,⁴⁰ te u ulozi svjedoka u vakufnami *serdengečtije Mehmed-age Kabadai-ogli (Kabadahija), sina Abdullaha iz Mimar Sinanove mahale u Sarajevu* itd.⁴¹

Mehmed Memiš-aga Hirri-zade (Mačković) je umro 1231. h.g. (1815/16) što se vidi iz bilješke o umrlima “Vefayat” za 1231. h.g. (1815/16) u Kadićevoj *Hronici*:

³⁷ *Arakijadžija* (tur. arakıyacı) – kapar; ove zanatlije su pripadale terzijskom esnafu, a izrađivali su razne kape od najrazličitijih vrsta tkanina, kao i od kože.

³⁸ *Jemiščija* (tur. yemişçi) – trgovac voćem.

³⁹ TE:XVI:29. GHB, Prijepis iz SSK br. 42, str. 256.

⁴⁰ TE:XVII:117. GHB, Prijepis iz SSK br. 48, str. 224.

⁴¹ TE:XVIII:66-71. GHB, Prijepis iz SSK br. 52, str. 110-112.

Kada je umro hasećija hadži Mehmed Memiš-aga Hirri-zade (Mačković), sin hadži Abdullaha, nasljedstvo mu je pripalo njegovim ženama Merjem⁴², kćeri hadži Mustafa-age i Amini, kćeri mula Mustafe, maloljetnom sinu Kasim-agi i starijoj kćerki Fatimi. Umrli beg je bio imućan. Datum ostavinske rasprave je 15. rebiul-evvela 1231. h.g. (15. II 1816). Ukopan je na mezarju Bakije.⁴³

HASEĆIJA MEHMED MEMIŠ-AGA MAČKOVIĆ I SARAJEVSKA SVAKODNEVNICA

Sažetak

Na osnovu brojnih dokumenata i bilježaka iz rukopisnih hronika i historija XVIII i XIX stoljeća moguće je pratiti historijat brojnih uglednih muslimanskih porodica, kao i njihovih članova, koje su imale značajnu ulogu za razvoj Sarajeva. Većina ih je bila porijeklom iz Sarajeva ili iz nekih drugih bosansko-hercegovačkih gradova, dok su se neke doselile iz drugih krajeva Osmanskog carstva. Članovi ovih porodica, uglavnom su bili društveno i politički angažovani, obavljajući nerijetko veoma visoke funkcije u Bosanskom ejaletu. Znatan dio svoga imetka oni su uvakufjavali za opće dobro u različite svrhe i na taj način doprinosili razvoju grada. Među sarajevskim vakifima nailazimo i na one koji su svoj imetak stekli kao pripadnici određenih odreda osmanske vojske i posebno se isticali svojom hrabrošću u odbrani granica Bosanskog ejaleta, odnosno Osmanskog carstva.

Predvodnik bosanske vojske u mnogim borbama za odbranu Bosne, koji je stekao i titulu gazije bio je Sarajlija hasećija Mehmed Memiš-aga o kojem se govori u ovom radu.

O njegovoj biografiji i učešću u brojnim borbama postoji znatan broj podataka u rukopisnim djelima *Târîh-i Enverî* sarajevskog hroničara Muhameda Enverija Kadića, *Târîh-i Bosna* sarajevskog hroničara Saliha Hadžihusejnovića Muvekkita i *Mecmû‘a-i Başeski* sarajevskog ljetopisca XVIII stoljeća Mula Mustafe Šefki Bašeskije.

⁴² Iz ovog prijepisa bilješke o smrti spomenutog Memiš-age vidimo da je dotični imao dvije žene. U radu smo donijeli prijepis bilješke o njegovom vjenčanju sa Aminah-anumom, dok na prijepis bilješke vjenčanja sa drugom ženom, Merjem hanumom, nismo naišli u Kadićevoj *Hronici*.

⁴³ TE:XIX:64. GHB, Prijepis iz SSK br. 56, str. 40. Ispod ove bilješke dopisano je da je Memiš-aga stekao titulu gazije nakon što se istakao svojom hrabrošću kao vođa jednog odreda islamske vojske krenuvši iz Bosne da uguši ustanak srpske raje u Smederevskom sandžaku 1228. h.g. (1813.).

U radu smo predstavili i bilješku o uvakufljenju kao i njegovu ličnu vakufnamu koju smo pronašli u Kadićevoj *Hronici* kao i bilješku o njegovoj smrti iz koje vidimo da je spomenuti umro 1231. h.g. (1815/16) i da je ukopan na mezarju Bakije u Sarajevu.

KHASSEKI MEHMED MEMIŠ-AGA MAČKOVIĆ AND QUOTIDIAN LIFE IN SARAJEVO

Summary

On the basis of numerous documents and notes from manuscript chronicles and histories of the 18th and 19th centuries, it is possible to follow histories of many prominent Muslim families, as well as their particular members, who played a significant role for the development of Sarajevo. Most came originally from Sarajevo or some other towns in Bosnia and Herzegovina, while some came from the other parts of the Ottoman Empire. Members of these families were in large part socially and politically engaged, and they often obtained high position in Bosnian Eyalet. Considerable portion of their property was endowed for the common good and that contributed to the development of the city. Among the endowers/vaqifs from Sarajevo we find ones who obtained their property as members of certain units of Ottoman army and who were marked by their courage in defense of the borders of Bosnian Eyalet, that is, of the Ottoman Empire.

The head of the Bosnian army in many battles for the defense of Bosnia was khasekki Mehmed Memiš-aga from Sarajevo, who earned the title of ghazi. He is the subject of this paper.

There is a significant number of information about his biography and participation in many battles in following manuscripts: *Târîh-i Enverî* by chronicler Muhamed Enveri Kadić from Sarajevo, *Târîh-i Bosna* by chronicler Salih Hadžihuseinović Muvekkit, also from Sarajevo, and *Mecmū'a-i Başeski* by the chronicler from 18th century Mula Mustafa Ševki Bašeski from Sarajevo.

We also presented a note on the act of endowment as well as his personal vaqfnama which we found in Kadić's *Chronicle*, and also the note upon his death from which we see that the mentioned died in 1231/1815-16 and that he was buried in the Bakije cemetery in Sarajevo.

Key words: cultural history, Sarajevo, the military, 19th century.